

Актуальні проблеми реформування судових та правоохоронних органів,
процесуального законодавства

ВИКОРИСТАННЯ ВИСНОВКІВ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

Шульженко А.В.,
Ст. викладач кафедри правосуддя
юридичного факультету
Сумського національного аграрного університету

Використання судових експертиз є однією із важливих складових у процесі доказування під час кримінального провадження. Під використанням розуміється практичне та логічне оперування фактичними даними, встановленими експертним дослідженням, та висновком експерта в цілому з метою вирішення тактичних завдань розслідування і доказування у кримінальному провадженні [1, 233].

Типові ситуаційні питання щодо такого використання пов'язані із особливостями криміналістичного призначення експертиз і наведені у кожному із розділів криміналістичної техніки (дактилоскопії, трасології тощо) [2, 376].

Використання висновків експерта поділяється на криміналістичне і процесуальне.

Криміналістичне пов'язане із відпрацюванням версій у провадженні, а процесуальне – із процесом доказування. Криміналістичне використання охоплює висування загальних та окремих слідчих і розшукових версій; перевірку версій; отримання розшукової інформації про вихідний об'єкт; встановлення (ідентифікацію) вихідного об'єкта; встановлення механізму скоєння злочину; отримання нових і перевірку раніше отриманих по провадженню доказів [1, 233]. Особливе значення це набуває під час розслідування злочинів, скоєних в умовах неочевидності. Суб'єктами такого використання є працівники слідчих і оперативних підрозділів.

Від тактичного використання слід відокремити наглядове використання, що здійснюється прокурором і не відноситься до процесу доказування, а охоплює лише контроль за діяльністю органів розслідування. Так, наприклад, В. Н. Ісаєнко підкреслює, що прокурор визначає, наскільки повно при зупиненні нерозкритого кримінального провадження використані можливості судових експертиз під час розслідування для дослідження об'єктів, вилучених під час проведення процесуальних дій [3, 80].

Процесуальне використання пов'язане із діяльністю суб'єктів доказування: слідчого, прокурора та суду. Процес доказування пов'язаний з оперуванням доказами та направлений на встановлення (або спростування) істинності (або неправдивості) судження, положення, факту. Особливістю оцінка висновку експерта, як зазначає Н. І. Клименко, є необхідність спеціального мотивування підстав у постанові, ухвалі, вирoku, за якими він відкидається [4, 174]. У тому випадку, коли призначення експертизи не є обов'язковим, непогодженн з ним повинно бути вмотиваваним.

На переконання С. П. Лапти, використання висновку експерта має мету та повинно відзначатись ефективністю [5, 146]. Метою, на наше переконання, є досягнення завдань кримінального процесу. Поряд із цим, використання висновку експерта полягає у використанні його в якості перевіреного доказу – доказу, що пройшов оцінка та може встановлювати факти щодо винуватості або невинуватості особи. Висновок експерта може використовуватись судом з метою подальшого осуду або виправдання особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження. Також його використання може здійснюватись для підтвердження або спростування факту, що несе доказове значення.

Якщо розглядати експертизу як інструмент доказування, то за значенням ближче слово застосування, оскільки йдеться про кримінальний процес, та його складову – процес доказування, метою якого є основне завдання кримінального провадження: щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, а жоден підозрюваний не був

обвинувачений або засуджений; жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу.

Використання висновку експерта для доказування вини пов'язане з вирішенням ідентифікаційних, ситуаційних, діагностичних завдань, а також з дослідженням знарядь злочину, якщо такі мають місце. У процесі застосування експертної інформації слід звернути увагу на суб'єктність такої інформації [6, 189].

Разом з іншими отриманими доказами, висновок експерта використовується для прийняття низки процесуальних рішень.

1. Застосування запобіжного заходу.

Вибір запобіжного заходу пов'язаний з правовою кваліфікацією кримінального правопорушення, а також має на меті забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, а також запобігання переховуванню, знищенню слідів, доказів, незаконного впливу на учасників провадження, вчиненню іншого правопорушення та інші підстави, згадані у ст. 177 КПК України. Обставинами, які враховуються під час обрання запобіжного заходу, є вагомість доказів, в тому числі, і експертних висновків.

2. Повідомлення по підозру.

Пов'язане з правовою кваліфікацією кримінального правопорушення. У висновку експерта може міститись інформація про суттєві обставини, докази причетності особи до вчинення даного кримінального правопорушення, його наслідки.

3. Складання обвинувального акту (клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру).

В обвинувальний акт (клопотання) включаються посилання на висновки експертів під час викладу фактичних обставин, правова кваліфікація, за допомогою експертних висновків, в сукупності з іншими доказами, формулюється обвинувачення (п. 5 ч. 1 ст. 291, 292 КК України). До акту додається реєстр матеріалів досудового розслідування, в який включаються всі наявні докази.

4. Закриття кримінального провадження.

Закриття кримінального провадження регламентовано ст. 284 КПК України, і відбувається за відсутності події кримінального провадження, відсутність складу кримінального правопорушення, не встановлені достатні докази для доказування винуватості і вичерпані можливості їх отримати, смерть підозрюваного, декриміналізація його діянь, потерпілий відмовився від обвинувачення тощо. В будь-якому з описаних законом випадків використовуються всі наявні докази, в тому числі, експертні висновки

5. Ухвалення вироку.

Відповідно до положень ст. 374 КПК України, мотивувальна частина вироку включає наявні докази, в тому числі, експертні висновки.

6. Перегляд судових рішень.

Судові рішення можуть оскаржуватись в апеляційній і касаційній інстанції. Апеляційна і касаційна скарга подаються із обґрунтуванням і зазначенням незаконності виниеного рішення. Обґрунтування може базуватись на наявних доказах, в тому числі, експертизах.

В підсумку, слід зазначити, що використання висновку експерта відбувається на всіх етапах кримінального провадження, після його отримання, і в сукупності з іншими доказами, впливає на прийняття процесуальних рішень.

Використана література

1. Щербаковский М. Г. Судебные экспертизы: назначение, производство, использование: учебно-практ. пособ. Харьков: Эспада. 2005. 544 с.
2. Petrova I. A. Chernadchuk T.O. Shulzhenko A.V. Actual problems in using the results of judicial expertise in criminal proceeding. *Problem space of modern society: philosophical-communicative and pedagogical interpretations: collective monograph*. Warsaw: BMT Erida Sp. z o.o, 2019. T. 2. P. 372-384.
3. Исаенко В. Н. Использование возможностей криминалистики и судебной экспертизы в прокурорской деятельности : учеб. пособ. для специалиста и магистратуры. Москва: Проспект, 2019. 152 с.
4. Клименко Н. І. Судова експертологія: курс лекцій: навч. посіб. для студ. юрид. вищ. навч. закл. Київ. Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 528 с.
5. Лапта С. П. Використання експертних висновків на наступному етапі розслідування злочинів. *Право і безпека*. 2010. № 2 (14). С. 146–149.

6. Мухин Г. Н., Исютин-Федотков Д. В. Криминалистика: проблемы, история, методология: науч.-метод. пособ. Москва. Юрлитинформ. 2012. 320 с.
7. Россинская Е. Р., Галяшина Е. И. Настольная книга судьи. Судебная экспертиза. Москва. 2010. 464 с.
8. Кайло І. Ю. Умови допустимості висновку експерта як джерела доказів. *Вісник прокуратури*. 2016. № 2. С. 102–113.